Бары дойдулар пролетарийдара, холбоҥуҥ!

САҤА ОЛОХ

ХаҺыат
1931 сыл алтыннЬы
15 күнүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҦЫ РАЙКОМУН УОННА ҮЛЭЊИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҦЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

№ 59 (4326) † 1973 сыл, Ыам ыйын 17 күнэ † Сыаната 2 харчы
ЧАППИЭР

АГИТПУНКТ

Аны лоп үүрдүк бөҕө ыйы-сыл — бэс ыйын 17 күнүгэр олохтоох Советтарга былыбардар ыытыллыахтара. Буолаары турар былыбардар дойду, республика, ороҕуон олохтоорутар улахан политическай событиелаах, социалистическай демократия сайдыытын бөҕө сыгы, дьоҕун көстүүтүнэн буолар.

Былыбардар бэлэмнээннэ үгэнэн барар. Олохтоох партийнай, комсомольскай тэриллэлэр киэҥ тэрийэр, агитационнай-массабай уонна пропагандистскай үлэни ыыталлар. Бу үлэлэр Ю. ХоҺоонторуонан ССКП КК ахсыннЬыстааҕы (1972 с.) Пленумутар уонна ССРС 50 сылын туһунан ССКП КК Генеральнай секретара таб. Л. И. Брежнев дакылаатыгар туруоруллубут соруктары, партия не уонна тас политикатын, сөпүрүтааҕыта буолан аастыт ССКП КК муус устардаары Пленумун туруорахтарын диринг не хоҺоонун киэҥ массаҕа быһаарыы, ойдотуу буолар. Итиннэ агитация уонна пропаганда барыы средстволара, көрүнүмэ киэҥник туһаналлыахтаахтар. Социалистическай демократия, советскай былыбардыыр система принциптэрин былыбардааччыларга, ордук эдэрдэргэ быһаарыыта сүрүн болҕомто уруруллуохтаах.

Бу үлэлэр бүтүннүү агитпуннар иэстэриэн, киниилэр быһаччы салайыыларыгар, тэрийиилэриэн ыытыллаллар. Ол иһин агитпуннар начаалыктарыгар, агитатордарыгар, политинформатордарыгар үлэлиир кыахтаах, инициативалаах дьоннор аналлаахтаахтар. Биһиги ороҕуоммутугар 24 былыбардыыр участок ахсыы агитпуннар тэриллиннилэр. Киниилэргэ үксүлэригэр былыбар иһин киэҥ ойдотуу үлэ саҕаланна. Ол эрээри Болугур уонна Солонцов нэһилиэктэриттэр күн бүтүнүгэр диэри агитпуннарга начаальниктар анаан иликтэр.

Агитпуннар бөҕө улахан үлэлэриэн эдэр былыбардааччылары кытта ойдотор, быһаарар үлэ буолар. Маны сэргэ «Саха АССР үлэһиттэрин депутаттарын ороҕуоннаах, куораттаах, сельскай (нэһилиэктээҕи) уонна бөҕүөлэктээҕи Советтарыгар былыбар туһунан Баланыаттыаны» хас биирдии былыбардааччыга ойдотор үлэ киэҥник уонна олоҕу кытта сибээстээн барыахтаах.

Агитпуннары киэргэтиини, көрдөрөн агитацияны саҥардыыны уонна ахал былыбар мунньахтарын тэрийиини бу күннэргэ бүтэрэ охсуохха.

Былыбар хампаанньатык былыбардааччылар политическай уонна үлэҕэ активностарын үрдэтии, пятилетка үһүс, быһаарыылаах сылын сорудахтарын ситиһиилээхтик толорор иһин социалистическай куоталаһыны өссө тэнитии быһыытыгар-майгытыгар ыытыы — агитпуннаатан сүрүн көрдөбүл. Балары сыл аҥардаах былаанныры былыбар күүн көрсө толорон тиийэргэ туһуланыахтаах.

Былыбарга диэри хаалбыт хонуктарга былыбар иннивээҕи барыы агитационнай-массабай үлэни бүтүннүүтүн күүскэ мытан, былыбар күүн үлэҕэ саҥа ситиһиилэриэн көрсөр уонна былыбар күнүгэр былыбардааччылар бука бары коммунистар уонна партийга суохтар блоктарын достойнай кандидаттарын иһин бэйэлэрин куоластарын бөҕө курдук биэрэллэрин ситиһэр сорук турар.

Үлэ дьонун үрдүк итэҕэлэ

Ороҕуон Советыгар депутатка кандидаттары туруоруу

Нуучча кыыһа С. В. Кочеткова Ленин аатынан колхозка үлэлии кэлиэҕиттэн сүүрбэччэ сыл аастА. Маннык көрүнүмнээх, хас да цех ийэтэ буолла. Одьуулуун семенной участокка агрономнаабыта хас да сыл буолла. Киниэ учуутай үлэтэ «Бэчээт Знака» орденынан бэлиитэммитэ.

Ороҕуоннаах Совекка 19 №-дээх Күүлү Күүллээҕи былыбардыыр уокурукка депутатка кандидатынан ССКП чилиэнэ **С. В. Кочеткова** аата ааттанна. Киниэ кандидатуратын ороҕуоннар иккис ардыларыныаҕы Чурапчыталы племенной холбоҺуук уонна искусственнай сиэмэлээһин Чурапчытаабы филиалын коллективтара туруордулар.

С. ПЕТРОВ.

x x x

Оскуола-интернат үлэһиттэрин былыбар иннивээҕи уопсай мунньахтарыгар ороҕуон Советын былыбарыгар 50 №-дээх Новгородскайдаабы былыбардыыр уокурукка депутатка кандидаты туруоруу туһунан иһитиннэриини Р. Х. Кривошапкин оҥордо.

Бастакы тылы учуутал И. М. Павлов ылар. — Мин ороҕуон Советыгар депутатка кандидатынан биһиги оскуолабыт директорынан үлэлээччи **Шадрин Алексей Спиридоновичы** туруорабын диир кини. Иккис этиини ойоон Й. Р. Михайлов, А. Г. Афанасьев уонна да атыттар тыл эттилэр.

Р. АБРАМОВ

x x x

Ленин аатынан колхоз Ураах-Күөрэгэйдаах биригэдэтин колхозтаахтара ороҕуоннаах Совекка 16 №-дээх Бабаатааҕы былыбардыыр уокурукка депутатка кандидатынан бастыҥ маастыксыты, Герой-Ийэни **З. Д. Капитонованы** туруордулар. Киниэ кандидатуратын ойоон эдэр суоҕуттар комсомолкалар У. Боҕарытова, Н. Сысолятина, колхозунай тутуу ветерана Д. Н. Седалищев уонна биригэдьир, коммунист Н. М. Капитонов тыл эттилэр.

П. АФАНАСЬЕВ

x x x

Ороҕуоннаах леспох рабочайдара, сылууспаалаахтара уонна инженернай-техническай үлэһиттэрэ 25 №-дээх Леспохтааҕы былыбардыыр уокурукка депутатка кандидатынан аэропорт начаальника **Егор Егорович Платоновы** биир саҥаннан туруордулар.

Киниилэр оту таҥа 26 №-дээх Молодежнайдаабы былыбардыыр уокурукка депутатка кандидатынан леспох директора **Иннокентий Иванович Атласов** аатын ааттаатылар.

БААҺЫНАЛАРГА МОТОРДАР ҺЬИРГИЙЭЛЛЭР

Ыам ыйын 16 күнүнээҕи туругунан ороҕуоннаах
СИИК САПТАРЫЛЫННА—2352 гектарга;
ЛУЩЕНИЕЛАННА—1800 гектар;
ДИСКАЛАННА—87 гектар;
СААСКЫ ХОРУТУУ БАРДА—43 гектарга;
СИЭМЭ ҮСТЭ—1333 гектарга.

ЫҺЫЫ ҮГЭННИИР

Одьуулуун. Орденнаах механизатор, коммунист Н. Е. Яковлев салайар звенотун механизатордара 819 гектарга сиигы саптардылар. 660 гектарга лущенилааһыны ыыттылар. Барыта 1200 центнер сиэмэ бурдук быыстылыннА, итиннэ 700-нэ эмтэннэ.

Маннык маассабай ыһыы кохтеохтук баран иһэр. Хатыҥ Арыылаах, Намсах. Бөтүүтүгэ иһэ-иһэ баһыыналарга сортовой сиэмэ 400 гектарга туһэриллиннэ. Халтан чараҥар трактористар П. Сибиряков, М. Сидоров, Д. Дьяконов, А. Седалищев бурдук иистэрэ сылдьаллар.

Ыһыыга барыта 52 киһи үлэлиир. Киниилэр 11 тракторы, 7 сеялканы икки сменанан үлэлэтэллэр.

А. СИВЦЕВ.

x x x

Хоптоҕо. Эрилик Эристиин аатынан колхоз бурдуту үүнэрээччиэрэ сиигы саптарыыны 440 гектарга, лущенилааһыны 186 гектарга ыыттылар. Маннык 326 гектарга туорахтаах культура ыһылынна.

ХААЛАН ИҺЭЛЛЭР

Саасскы ыһыыга бэлэмнэнии молтоҕун тэбинтэ Калинин аатынан колхозка бу былдьаһыктаах күннэргэ атын оттуҥан дьаабыйда. Маннык курааннаах күннэргэ сиигы саптарыы бириэмэтин куоттардылар. Техника саахалланыыта тахса турар. Иннинэ гынан сиигы 194 гектарга саптардылар, дискалааһын 87 гектар буолла. Сиэмэ бурдук бэрэбэскэтигэ диэри биир да гектарга туһэриллэ илигэ. Оттон саасскы хорутуу 80 гектарга барыахтааҕыттан 20 гектарга эрэ бүттэ.

Карл Маркс аатынан колхозка эмиэ соччото суох балаһыанньа үөскээтэ. Ыһыы сэттэ гектарга эрэ ыытылынна.

БИҺИГИ КОРР.

Отууга — кыһыл былаах

Репортаж

*

Хотуттан күүстээх тыал күүстэри-түүннэри суккуйар. Онто да суох курааннаах саска куурбут буору баһыныаны биир тыа ере ыытыйан таһаараР.

Ыытырыылаах звено быйылгы ыһар сирдэригэр барыта үөн сэтэ баһыына киирэр. Итиннэ 15 гектардаах лоскуй сиртэн 123 гектарга тиийэ иэннээх баһыыналар баалларР. Киниилэртэн анардаары, каринэр хадыычал хоонтуллубут буолан сиигы саптарыыны эрдэ уонна түргэнник ыыта охсор кыада эте. Ол кэнниттэн гутатына сиэмэни туһаллыахтаахтар.

Дьэ ол иһин коммунист С. И. Антипиев салайар звенотун этта ыһар агрегаттара уала ылдьан ыһыыга туруммуттара. Оттон маассабай ыһыыга кинилиттэрэ үүнэ күннэрэ.

Дьүҥүнэ-бодото биллибэт ыыа уруу буор быыллыан бүрүллэн сеялкалары соспут «Беларусь» тракторлар ыһаллар. Уруулга олороччулар да, сеялкаҕа туран ыһаччылар да сиэйдэрэ-харахтара биир олкуй. Эрдэ эдэр уолаттар буоланнар оҥуо тиистэрэ эрэ кылбаһаллар.

— Бу сири бүтэрэн эрэбит. Кыра арыы хаалбытын бүтэрээри эргийэ сылдьабыт. Атын дьонум ол сылдьаллар, — диэн арбаа диэки ыйан кабиһэр тракторист Е. Е. Попов.

Ыһыллыбыт баһыыналар катоктуан чигэтиллэн биир дэхси көрүстэнэн сыталлар. Маанна үс катоктуур агрегаттар улэлиилэр.

— Водяной катоктаабар сиигы тутарга кольчатай ордук. Ол иһин биир сиргэ итини иккиэннэрии ыытар табыгастаах, — диир кылаабынай агроном В. П. Чичигинаров.

Киниилэриигэр үһүн сүбүрүн быыллы ерүкүтэн самоходнай массыыналар аҕаллар. Шоферлар В. Прокопьев уонна И. Иванов маршруттаах сирдэригэр сиэмэ бурдуту илдьэ охсорго гыналлар. Бүтэнэ баһыыныа үс гектар бурдук сиэмэ тиийбэтэ ааллар. Агроном Чичигинаров хотоҥнан ордуҥар түһэн, онуо бырахтара охсоору, ыскылаакка тэбиннэрэр.

Ыскылаат ойбуорун иһигэр биир туона түбүк. Сылыгыллыбыт уонна эмтэммит сиэмэ куулларга кутуллан сытар. Бүтүүчүт уолаттар олоору ордук кэрэхтээх самоходтарга ороҥнуу тиийэллэр. Тиэтэйэ-саарайа гуттан, массыыныны ер туппакка, барыахтаах сиригэр ыыта охсоллор.

Киэҥэ сотта чаас ааныыта уон «Беларусь» тракторлар культурнай отууга кэлэн тохтуулар. Киниилэри заправкалаан баран, түүнгү сменаҕа үлэлиэччилэр баһыыналарга барыахтарыгар сылдьыбыт дьон тракторларын коруоллаар, сменщиктэрэ хаанна тиийиэхтэхтэрин ыйан биэрэллэр.

— Баһыыны сиэмэни кытта таҥнан минеральнай үөҕүрдүүнү киллэрэбит. Быйыл ордук уунуу ылларга биэрбит тылбытын толордорбут дэйэбит. — диэн кэпсиир старшай тракторист Н. С. Захаров. Кини трактора маарыын сарсыарда саахалланан турбутун онгосто охсон, ити иккиэн омуруран устата дьонун кытта тэҥнэ үлэлэһэн кэлэн турар.

Остуорас Иван Кривошапкин түөрт сылуурга ыраах этэн толору ыгыччы буһаран, чэйин оргутан дьонун тоҺуйда. Саасскы сиккиэр тыалтан тэлбиирин охсуллар быдаах, үлэҕэ күүрдэр лозуннарынан симэммит культурнай отууга таһыгар механизаторлар тобуруоннээн олорунан кэбиһэллэр.

Субуруускай аатынан совхоз рабочкомун председателэ И. И. Чичигинаров ССКП КК муус устардаары Пленумун матырыйаалларын кытта билиһиннэрэр, аан дойду былаһыанньатын туһунан кэпсиир. Оттон политинформатор С. И. Монастырев буоллары туһар олохтоох Советтар былыбардарыгар бара турар бэлэмнээннэ үлэ сопуннарын кэпсиир.

Тыалбыт өссө эбии силбиэтэхэн турда. Халлаан ардахтыыр сибиэтэ биллибэт. Ороҕуон бөрдүгү үүнэрээччиэрин социалистическай куоталаһыыларын знаматын котохпут Хатылы механизаторлара сыр улахан кэччэ, күн-түүн котон иһэр сиигин батаһан ыһыыны түргэнник уонна үрдүк хаачыстыбалаахтык бүтэрэ охсорго дьулуһаллар.

Отуу үрдүгэр кыһыл былаах тэлэрэр. Кини охсуулаах үлэҕэ туруммут дьону ситиһиннэн уруйдуу, хотуулаах үлэҕэ угуйа турар. Бу строкалар суруллар кэмнэригэр диэри звено 600 гектарга туорахтаах культуралары иста. Аны хоту эмиэ баһыыналарга кохтоох үлэ күүтүүмнээн бара турар.

П. СЕДАЛИЩЕВ,
биһиги анал. корр.

РСДРП II съезднгэр ананар

Хабаровскай кыраайдаабы библиотекаҕа РСДРП II съезда буолбута 70 сыла туолуутугар анаан «Ленин партиятын гораадыу суоҕа» диэн книгэ быыстапката тэрийиллиэ. Онно В. И. Ленин «РСДРП II съезднн туһунан изпсэзн» диэн үлэтэ, кини этэн да эйэлэспиттэрэ, «РСДРП II съезднн 70 сыла туолуутун тиҥинэн» ССКП Киин Комитетын ураабын текстэ киллэрилиннилэр.

Сыдьаайыллыбыттар Ленин, «Рабочай партия аграрнай программатын хаттаай көрүү» диэн 1906 сыллаахха бэчээттэммит үлэтин уонна Владимир Ильич тыыннаах сылдьан тахсыбыт кинигэлэрин аттыларыгар ер тардылаалар. Кыраай научнай библиотекатын фондуттар Коммунистическай партииы тэрийээччи тыыннаах бэчээттэппит сэгэ уонна кинигэлэрэ кичэллик хараллаллар.

Быыстапка улахан интэриэси тарта. Кини матырыйаалларын пропагандистар, агитаторлар, үрдүк үөрэх заведениелэрин, школалар уонна техникумнар преподавателлэрэ туһаналлар.

Снимокка (хаҥастан уҥа диэки): библиотекарь И. Н. Соколова ремстройтрест үлэһитэ Г. А. Сычевы быыстапканы хыгары биилиннэрэр.

Г. Хренников фотота.
ССТА фотохроникага.

Ыччаттар көхтөөх куоталаһыылара

ИННИКИ—ИККИ «ЮБИЛЕЙНАЙ»

Быйылгы сыл түөрт ыйын түмүгүнэн ыччат-комсомольскай ыанньык фермалар куоталаһыыларыгар Эрилик Эристиин аатынан колхоз «Юбилейнай» бастаата. Кини хас биирдии ынаҕыттан 594 кг үүтү ыата. Хас биирдии ынахтарыттан 420 кг үүтү ыаан Субуруусскай аатынан совхоз Тайҥа Тордуҥаабы фермата иккис, 265 кг ыабыт Эрилик Эристиин аатынан колхозка «Сыркыс» фермата үһүс миэстэлэннилэр.

Эдэр ыанньыксыттар куоталаһыыларыгар Эрилик Эристиин аатынан колхозтан **Ольга Попова** хас биирдии фуражнай ынарыттан 660 кг, Ирина Филимонова —601 кг, Екатерина Маркова—535 кг үүтү ыаан үс бастакы миэстэлэри ылылар.

Бороон кэрэччүлэр куоталаһыыларыгар М. У. Данилова старшайдаах «Юбилейнай» (совхоз) хас биирдии бороон сууккатааҕы эбиллиэхтэн 752 г ситиһэн эрэллээхтик бастаата. Иккиэн Т. Е. Макарова салайар Чыраадыма (совхоз), үһүөн Эрилик Эристиин аатынан колхозтан Боруулаах (старшай А. А. Филиппов) фермалара таҕыстылар. Кинилэр көрөр бороолорун сууккаҕа 548—380 грамм улаатыннардылар.

Биирдии бороон кэрэччүлэр куоталаһыыларыгар бастакы миэстэни **Константин Данилов** (Эрилик Эристиин) сууккаҕа 500 грамм улаатыннаран ылла. Иккиэн Калинин аатынан колхозтан Анна Абрамова 475 граммы тирээрдэн таҕыста. Ньирэй интэриэсэ Эрилик Эристиин аатынан колхоз ыччаттара бастаатылар. Көрөр 40 ньирэйин сууккаҕа улаатыытын 644 граммы тэҥэрдибит Матрена Григорьева бастакы, 530 граммнаах Екатерина Еримеева—иккис, 430 граммы ситиспит Семен Михайлов үһүс буоллулар.

С. ЭВЕРСТОВ.

Партийнай үөрэх куруһуоктарыгар

ТЭРЭЭҺИННЭЭХТИК ТҮМҮКТЭЭТИЛЭР

Оскуола-интернаакка коммунистическай итии проблемаларын ҕораатар теоретическай семинары үгүс сылларга үлэлэтэ ылыллыбыт пропагандист С. И. Жарков салайда.

Семинарга үрдүк үөрэхтээх 12 киһи үөрэнэ. Ахсыыт сылларга күрдүк ыйыл да семинар үлэтин тэрээһиннээхтик түхүктээтэ. Барыта 12 занятие ыытыллан программалаах матырыйаал толору барылынна. Үөрэнээччилэр барылларын темалары дириҥник ҕораатыгар улахан кыаллыылаах ууран дьарыктаммыттар. 16 занятие ыытыллан программа толору үөрэтиллибит.

Семинарскай занятиелэргэ В. Д. Еремова, Е. С. Лукина, А. А. Платонова, К. Д. Платонов уонна эдэрдэргэ Г. П. Спиридонова ордук активнай лыгы кытыннылар.

Коммунистическай итии проблемаларын үөрэтэр орто звено куруһуогар 16 киһи үөрэнэ. Кинилэр барыа орто үөрэхтээхтэр. Пропагандист Р. Х. Кривошапкин программаны толору, үөрэтэн, куруһуок үлэтин сөпкөхтүк түмүктээтэ. Маанаа научнай-практическай конференцияны үчүгэйдик тэрийэн ыытыллар.

16 ЗАНЯТИЕ ЫЫТЫЛЫННА

Мутудай орто оскуолатыгар Е. А. Слепцова пропагандистаах коммунистическай итии куруһуогар 6 киһи үөрэнэ. Барыа үөрэнээччилэр бириҥнэтэ суох занятиены көтүтүү таһаарбакка, кыһаныылаахтык дьарыктаммыттар. 16 занятие ыытыллан программа толору үөрэтиллибит.

Түмүктүүр занятиеҕа кэтэҕчилэр чопчу боппуруоспарга кыпсас дакылааттары оҥордулар. Калэр үөрэх сылыгар бу куруһуогу салгыы үлэлэтэргэ бэлэмнэрин биллэрдилэр.

Бары туттардылар

Райпотребобщество коллективын иһиэн тэрилыыбит политическай үөрэх куруһуогар 15 киһи үөрэнэ. Онно СССР-ка ленинскэй национальнай политика ороҥнуулаах уонна Л. И. Брежнев СССР 50 сылын туһунан дакылаат үөрэтиллибит.

Түмүктүүр занятиеҕа куруһуок кэтэҕчилэрэ барбыт матырыйаалларын сөпкөхтүк туттардылар.

БИҺИГИ КОРР.

Кэдьүүстээх экономическай үөрэх

«Мехколхозстрой» коллективыгар быйыл экономическэй бинии тэрүттэрин үөрэтэр куруһуок балачча тэрээһиннээхтик үлэлээтэ. Куруһуогу коммунист Н. Х. Кривошапкин салайда.

Туспа темаларынан үлэлэтэн занятиелары специалистар С. П. Михайлов, Р. С. Кондратьев, А. С. Мыреев, И. Ф. Петров уонна Н. В. Слепцов ыыттылар. Куруһуонна 14 киһи үөрэнэ, кинилэртэн үксүлэрэ механизаторлар. Үөрэнэ сылдьыттар ортолоругар производство бастыҥнара, коллектив төрүү үлэһиттэрэ баалар. Оҥ курдук шоферлар Н. К. Сергеев, Н. В. Савин, Н. А. Дьяконов, С. П. Сергеев, Ф. С. Поталов уонна да атыттар.

Куруһуонна үөрэнэ сылдьыбыт барыа механизаторлар уонна рабочайдар ыйыт билиилэриниэн сөбилэнэн туран, производственнай былааннары толоруурга ситиһиилэхтик үлэлиилэр. Оҥ түмүгэр коллектив былаанын аҥаардыгыттан сыл түмүгүнэн уонна бу сыл аҥаардыгыттан да ситиһиилэхтик толорсон иһэр. Иннинэ куруһуок үөрэнээччилэрин киллэрбит кыааттара улахан. Холобур, автомашинаны туһаныы коэффициенэ быйыл биллэрдик үрдээтэ.

Куруһуок программалаах матырыйаалын толору үөрэтэн, үлэтин сөптөөхтүк түмүктээтэ.

Пенсиялары, пособиелары төлөөһүн

Үлэлиир пенсионерларга уонна пособие ылааччыларга государственнай үбү сокуоннайа суох төлөөһүнү таһаарбат туһунан Саха АССР Министрдэрин Советын 1972 сыл олунньу 4 күнүнээҕи ааҥаарын уонна райсовет исполкомун 1972 сыл ыам ыйын 11 күнүнээҕи быһаарыытын толорон иһин туһунан боппуруоһу райсовет исполкома дьүүллэтэ.

Исполком биһиги ороҥуоммут сорох нэһилиэктэрин Советтара уонна тэрилтэлэр салайаччылара, пенсионерлар үлэлиилэрин кистэн, пенсияны төлөөһүнгэ үбү сокуоннайа суох төлөөһүн түбэлтэлэрин таһаарбыттарын ыйда уонна туустаах буруйдаахтары кытаанахтык сэмэлээн туран, иннинэги итинник итиҥэстэр салгыы таһаарыллар түбэлтэлэригэр сирэй буруйдаах салайаччылар уонна пенсионерлар кытаанах материальнай уонна моральнай эпиэнэҕэ тардылыахтарын туһунан өссө төгүл сэрэттэ.

Пенсиялары итинник сокуоннайа суох төлөөһүн чахчыларын таһаарбыт Хадаар нэһилиэгин Советын исполкомун председателэ И. Я. Собакин, Хайахсыт нэһилиэгин Советын исполкомун председателэ А. Д. Алексеев миэрэҕэ тардылыннылар. Кытаанах оскуолатын директора Е. П. Попов үөрэх салаатын уонна урукку Бахсы сельпотун председателэ, билигин торговай куст директора А. А. Петров ороҥуоннааҕы народнай контуруол комитетын көрүүлэригэр бэриллиннилэр.

Пенсионерлар үлэлиилэрин туһунан социальнай харалта отделыгар биллэрбэтэхтэрин түмүтүр, пенсияны итинник сыыһа төлөөһүн Кытаанах, Чакыр, Мутудай нэһилиэктэриигэр эмиэ таһаарылла сылдьыбыттарын кэтэ нэһилиэктэр Советтара бэйэлэрэ көннөрбүттэрэ. Оттон түбиспансерга итэрбэ стаһынан государственнай пенсияны ылааччы Е. В. Местникова атын киһи аатынан үлэлии сылдьыбыт, онон ылыа суохтаах пенсиятын толору ылбыт. Маныык курруубай быһыыны диспансер кылаабынай врача уонна бухгалтер билбэтэх-көрбөтөх буола сылдьыбыттар.

Одьуулуу нэһилиэгэр М. Н. Сидорова Советскай Армияҕа сулууспалыы сылдьар кэргэниттэн төрөөбүт оҕотугар пособие аналан 6 ыйга 15-тии солкуобайы, барыта 90 солкуобайы кэргэнэ армияттан кэлбитин кэнэ ордук ыла сылдьыбыт. Сидорова кэргэнэ армияттан болдьоҕун иннинэ кэлбитин бэйэтэ да, райвоенкомат да социальнай харалта отделыгар биллэрбэтэхтэр.

Итиннэ сибээстээн пенсияны төлөөһүн сүрүн балаһыанньатын өссө төгүл саналаах наадалаах.

Кырдьаҕаһынай колхоһунай пенсияны ылааччы дьон государственнай тэрилтэлэргэ, совхозка үлэлэр кинрбэтэхтэриниэ пенсиялары үлэлиир сирдэриттэн пенсия төлөбүрүн туһунан ССРС Министрдэрин Советын 1969 сыл ахсыынны ыйын 31 күнүнээҕи 995 №-дээх уонна 1972 сыл атырдьах ыйын 3 күнүнээҕи 590 №-дээх уурахтарынан бигэргэтиллибит балаһыанньаларга сөп түбэһиннэрэн төлөнүөхтээх.

Кырдьаҕаһынан уонна инвалидынан пенсионерлар государственнай тэрилтэлэргэ, совхозка үлэлиир буоллахтарына пенсияларын үлэлиир сирдэриттэн төлүүргэ социальнай харалта отделга поручение биэрэр. Ол иһин ханнык да пенсионерлары үлэҕэ ылбыт тэрилтэ, предприятие салайаччылара уонна пенсионер туспа бэйэтэ 5 хонук иһиэн социальнай харалта отделыгар үлэҕэ киирбитин эбэтэр үлэттэн уурайбытын туһунан бириҥкэни социальнай харалта отделыгар киллэрэр эбэһиннэстээхтэр.

Бары партийнай, советскай тэрилтэлэр уонна хаһаайыстыбалар салайаччылара, чуолаан нэһилиэктэр Советтара үлэлиир пенсионерларга пенсия төлөбүрүн таба олохтоон, государство үбүн сокуоннайа суох оскуоттаабыны таһаарбат иһин хонтуруолу уонна эпиэтинэйдик үрдэтиэх туустаахтар.

В. ДЬЯЧКОВСКАЯ,
социальнай харалта отделын сэбиэдиссэйэ.

ЭМЧИТТЭРГЭ МАХТАНАБЫН

Быйыл кулун тутар бүгүүттүгэр Маркченкин малбаанын Мыйдаанаабы балыыһатыгар киирбитим, Белыыка үлэһитэрэ ураты хайаан-мүҥнэн эмтэтэллэр. Ол түмүгэр бэлиэнэ үүнүүрэ, үлэлээн эрэбин.

Бу иһин арааҥ Харитонова Татьяна Степановнаҕа уонна Слепцова Марфа Николаевнаҕа ис сүрэхпиттэн махтанабын.

Г. БАЙКОВА,
Анна орто оскуолатын учуутала.

Аҕаарчы көпсэтэр

СИР ИЙЭ БЫЙАҢЫН ҮРДЭТЭР ТУҺУГАР

ХОДУҺА ДА ЫРААҺЫ ТАПТЫЫР

Калинин аатынан уонна Карл Маркс аатынан колхозтар ходуһалара алаас итиэннэ саасхы хаҥыллаан түүн сотчо тохтообот үрэх, үрүйэ сирдэрдээхтэр. Иннэ тыһан оттообуҥуна атын хаһаайыстыбалар күрдьук техниканы кыаллыбык туһанарга ыарахаттары көрсүллэр.

Маныаха бинир суол мэйэ баарын туһунан этиэх этим. Сылаата сир ахсын от күрүөтэ бөҕөнү хуталлар. Кыһынын тракториестар олору көтүрэн, ыһан кэбийэллэр, волокушаннан кэбиһиллэх отторуун астараан иттиллэр да, онон бүтэллэр, иккистээн эргиллэн көрбөттөр. Өссө ыраах бадаҥа сиртэн, аналлаах волокуша суох буолан, трактор сыарҕатыгар оту илдьиэн, атырдьахтаан тиэйэллэр. Ол дьоҥуҥ көтүрбүт күрүөлэрэ эмиэ ол курдук ыаллалар хаалар.

Иккүө гайыныгар итинник күрүөлэри атын сиргэ тутарга тиийэдин. Дьэ итиннэ барыгыгар тиһэлээх күн-дьыл барара, үн ороскуоттанара буолуой? Аны ол күрүөлэр онкулара оттомнокко хаалаллар, өҕустараччылар быһа кэтэн аһаллар. Онон ходуһа сыыйа сэтиэнэриэн, маһынансыыһыаан туолан иһэр.

Хаппа дьаҥы эргэ отех баар ахан. Онно турар бадаҥалары, тэҥтүгэстэри түөрэр, ыраастыыр буоллар, киһи итти сирдэрэн балачча оту ылыах этэ. Эргэрбит, туһалыабат буолбут быһыт бүтэйдэр, сиэрдийэлэр, тоҕоҕхтэруун ыраастаттахха, ходуһа кэҥэ эмиэ кэҥиэх, үлэлиргэ да ордук кыахтаах буолуох этэ.

Субан сүөһү мэччийбит, сылгы аһаабыт сирдэрэ ноҕуомунан туоналлар, онон от үүнэр бөҕэбит. Оттоотоххуна дьаҥы отуг оскуоох-сыыстах буолар. Карл Маркс аатынан колхоз ходуһалара итинник бохтоох-сыыстан ыраастамматтахтара ыраатта.

Уоҕэ этиллибиттэриниэн сөбэлэстэн мин оробуоммут хаһыатыан маниэлэ сүбэлэрэ гынабын.

Кэҥэ ходуһаларга эрэ буолбакка, ордук фермалар чугаастарыгар, хас да оту бинир сиргэ кэбиһэр гынан дьаһаныахха. Онно волокушалаах трактор кайдыгар анаан кэҥэ аанаах бадаҥа күрүөлэри тутуохха. Ыаллардыгар эмиэ-хаҥаластар бинир күрүөлэ уоннуттан тиийэ оту кэбиһэр опыттарын туһаныахха.

Бу каскиллэх үлэҕэ колхозтаахтары тэҥэ сылууспаллаахтары, пенсионердары туруоруохха сөп. Звено тэрийдэхха, үлэлиэр дьон бу суолтатын ойуулаһа сахчы. Оттон киниилэри натуральный аттынан ковулгуур дьаһаллары хаһаайыстыбалар көрүнүөхтэрин наада.

Ходуһаны ыраастаныыны олохтоох оскуолалар коллективтара адыас эмоой ыаллыахтарын, эмиэ сөп этэ. Ыам ыйын иккис аҥарыттан сүүһүнэн үөрэнээччилэр тахсан саба түстахтэриэ, үтүмэн сири ыраатыардыах этиллэр. Киниилэр сылдьар сирдэриэхэ маршруут оторон биэриэхэ, өссө гектарыынан аҕаан былаан тиэрдиэхэ. Сиргэ-уотка бөлөх дьоҥу салайааччынан сыныйдахха, транспорынан хаачыйдахха ол дьоҥун кохтоохтук улаатыллыах эрэбил. Маны үөрэх оробуоспалары салаатыгар, ЫБСЛКС райкомугар туһайан этэбин.

С. ФЕДОРОВ,
пенсионер.

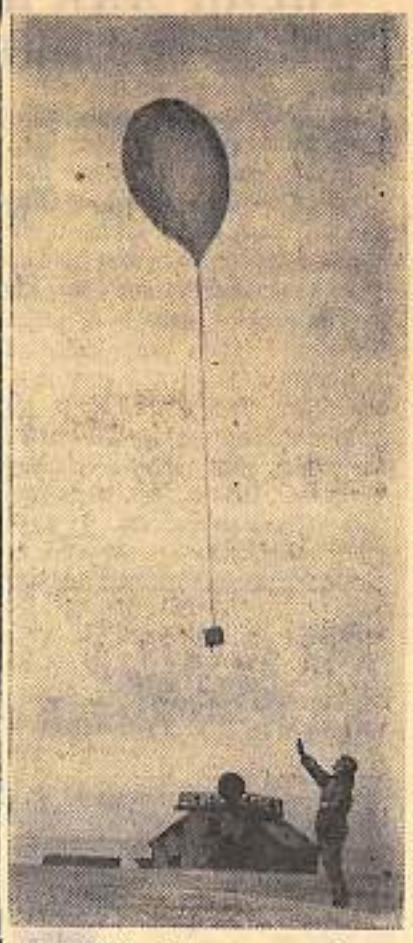

ЧУКОТКА. Биһиги күннэрбэтигэр норуот хаһаайыстыбата күндьыл бөлөхтөнө суох тайаллыбат.

Шэндэ тумул арыытыгар күндьыл сулуспатыгар Шэндэонскай гидрометеорологическай обсерватория үлэһиттэрэ туралар. Киниилэр сир искусственнай арыыстарын комолорунан циклоннар үөскээбиннэриэ уонна сайдыыларын кыраныыстык кэтэн көрөллөр. Обсерватория сэбилэнэ-мит аныгылыы туспаҕай аппаратуралара күнү-дьыны адыас сыыһыта суох сайаҕаллыыр, киэҥник кэтэн көрөр кыаҕы биэриэллэр.

СНИМОККА: геолог Николай Григорьев аэрологическай кэтэн көрүүгэ анаммыах радиозондуны ыытар.

С. Белавой фотота
ССТА фотохроникэтэ

Үөрэнээччилэри туһаныахха

Оробуоммут хайа да мунньугар тиийдэххинэ, алаастар уонна үрэхтэр ходуһаларыгар бэрт элбэх от күрүөлэрэ турааллары көрөбүн. Олору көтүрүүгэ балачча бириэмэ сүтэр. Кыһынын, сотуттэйии саҕана, ыксаан-тиэтэйан сылдьар аатыран, күрүөнү тоҕута-хайыта астаран кэбийэллэр.

Сайын оҕустараччылар оҥу ыраастыы сатыыллар да, тоҕоҕо төрдүгэйэ ханан эмэ хаалбыта от саба түүнэн, кестүөт. Онно хотуурдарын хас да тиийиэн бинрдэ солоҕоллор. Итини оҥостоллоруттар хаарыан күннэриндьылларын сиэтэллэр.

Сатанар буоллаҕына, оскуела оҕолорун үлэҕэ практикаламмар кэмнэриттэн эппиэттэх салайааччылаан баран биригэдэлэргэ сыһыартаан ходуһа сыыһын уонна от күрүөлэрин ыраастаттар буоллар дии саныыбын. Бу үлэни билигин, от үүнэ илик кэмиттэр, тэрийэр ордук табыгастаах буолуо этэ.

Н. ДЬЯЧКОВСКАЙ,
трактористка.
Эрилик Эристиин аатынан колхоз.

БАЛЫҐЫ ҮӨСКЭТИЭХХЭ

Уолбут-кыыллар хаттаан уулаалларын сабанд Хайахсыкка А. А. Софронов Илларионов Нуорайы, Сараах, Торбос күөлэ, Кыра Ыныда, Хадааргa М. М. Марьянов, Я. Я. Борисов, О. И. Алексеев Сатабай, Олохсой, Магаан, Ынах күөлэ, Локуоруку, Мыылыча, Холоогоо уо.д.а. күөллэргэ балык ыыталаабыттара. Билигин итти күөллэр балыктарын хайдаан, мунхалыы ыаллыы иэйилиэктэрэ, оробуоп киниттэн тиийэ хаалаллар.

Кырдьаҕастар итти махталлаах бачыымнарын салбаан атын да күөлүөргэ балык үөскэтэр наадалаах. Оны нэйилиэктэр Советтарга тэрийиэхтэрин сөп.

Саха хындыр ойдоох кырдьаҕастара кэлэр сылы биилэлиилларыгар ааспыт дьыллары тэҥнээччилэр. Быйыл дьыл эрдэ кэлэ, кураан саас туруо диэбиттэрэ маарыннатыах курдук.

Мин бу сурукпар аһыҥа үөскээбиннэн туһунан бөйөм баланнаабиннэрбин кытта бөлөхтөспөрэхпин барарабын.

Биһиги оробуоммутугар аһыҥа 1934—1936 с.с. хаастаабайдык түһэ сылдьыбыта. Адыйах сыл тиэмпэн баран, 1941—1942 сыллардаабы уот курааннарга улаханнык үөскээбитэ. Онтон 1947 сылтан ыла кинэ . тарбаныыта неатеен барбыта.

1956 сылга аһыта күүрэйиэх сирдэрин эмтээбин балачча барбыта. Кэлин да сылларга өхсүһүү сиҥэнэн ыытыллан, кинэ үөскүүрүгэр кыаҕы биэрбэтэхпит.

АҺЫҢА ТУРАР КУТТАЛЛААХ

1964—1968 сылларга Сылгы нэйилиэгэр Дьаарылла, Лаҕсылы диэкиэнэ аһыҥа күүрэйбит сиргэрин эмтээбэтэхпит. Оттоо Туойэ эмэрэннэ Тулладыма, Дьуойэ, Чуодуту, о. д. а. алаастары үчүгэйдик эмтээбин түгэҕэр онно хас да сылларга биллибэтэх.

Ааспыт сыл кураайы сайыныгар аһыҥа от төрдүн сиэн, онно ыыытыллан, тимирэн сытар буоллуон сөп. Сорох сирдэргэ күүн тыаҕа тахсан олбутэ. Онон быыл бөс ыйын бастакы аҥарыгар тыа саратыттан турар хутталлаах. Оччоҕуна ахтыллар «сыар аһыҥа» алаастарга, үрэхтэргэ киирбитинэн барыа. Ыйдыыгын эмтээбин сир ахсын китаатаах-тик ыытыллыбатаҕа итиннэ кыах бөҕэрдэ.

Оробуон хаһаайыстыбаларыгар аһыҥаны эмтиир дьаат, сөптөөх техника да баар курдук. Маны дьаһайар, тэрийэр туһаныыах специалистэр эмиэ баалар. Саха сирин сорох оробуоннарыгар бу эппиэттээх дьыалаҕа сэҥэлгэ тутталлара улаханнык көмөлөстө.

Адыас сүбү күннэргэ барыыллар ыыманы туһанан, кыратта суох хоромньуну аралар аһыҥа үөнү имири эҥэр иһин турунуохха наада. Онно бастаан сайыллыктартан саҕаланан хөдуһа алаастарыгар, үрэхтэриэ эмтээбини ыытар ордук буолуо.

П. ДЬЯКОНОВ,
совхоз рабочайа.

САҺЫЛ АҺЫЛЫГЫН ТУПСАРЫАХХА

Оробуонтта сорох хаһаайыстыбалар фермаларыгар саһылы наука этэриэгэ уонна бастыҥнар опыттарыгар олоҕуран сөптөөхтүк аһатыы билигин да кыалла илик. Маадьы бинир көрүнэрэ, уларыйбат саастаахтаах дьылыы биэрии кинэ айылҕатыгар табыллыбатын ойдөөбөт курдукпут. Дьиҥнэ биологическай оттунан сайдыытын аралдьыт кэрдиис хаммаҕар — сантарыыс, буос сылдьар, оротун эмиэрэр бириэматыгар—туһунан рацион олохтоноохтаах.

Киливэккэрэ «ситиллар кыыл аһылыкка наадыйыыта салгын температурата ыамтаанныыттан уонна үрдэйиннэ, кинэ бөҕэтэ хайдах турунтаарыыттан эмиэ тутулуктаах. Бу кыратта суох мыҥдыр үлэҕэ барыы туоныыллар кыаҕы толоруу учуоттуохха наада. Бородуукчуйа единицатыгар тиксиитинэн тоҕо кыалларынан аҕыйах үбү ороскуоттуохха. Элбэх төрүөбү ылыы, тирин хаачыстыбатын үрдэтии таҥа чэпчэки сыаналаммах бородууктаанан хайа сатанарыгын туспаран аһатыыга кыһаммыаны эмиэ ууруохтаахпыт.

Биһиэхэ буос нөҥэлэри аһатыыга оҕуобай бөлөмтө туһаайыллар кэмэ Ахтыйбыт балыгы уонна сыалаах эти ситиллиэ суохтаах. Итэннитэри туһанар туһалаах рационга «Е» витамины эбиэхха сөп. Доруоһаны, балык арыытын, «Е» витамины таҥнанан быар ситиллиэхтээх. Буос сылдьыытын иккис аҥарыгар, бинстин хонуугунан быысаһыннаран, иккилии миллиграмм «Е» витамин бэриллиэхтээх.

Саһыл оҕолорун аһатыыга маниэгэ учуоттуохха наада. Нөҥэтиттэн арааллыбыт оҕолорго бастакы надиалэлэриэгэр хаадатык сиэнэр аһылыгы—сибиэйэ этэ, балыгы уонна маллыыбыт ыгуоҕу итиннэ доруоһаны, балык арыытын, кэх үүнэйдэрин, оттон туорах бурдуту илдьи буһаран баран ситиллиэхтээх. Улаханнык быһа түспүт ийэ саһыл оҕолоруттан ыраарыллаатын утаа 20—30 грамм быары сиирэ наада. Оҥу таҥа ыаммытынан эбэтэр хоабуллубут үүтү иннэхтээх. Нөҥэлэрин эмиэйдин ааҥна эмиэт оҕолоргэ бастакы күннэриэгэр аскорбиновай кислота ууга суураллыбыт уо бырыһыаннаах суурадайыныы иһэрдэллэр. Оттон клюкованы биирдии оҕоҕо 5—10 хаапыыла тиксэр ааҥна эбии биэриэхэ сөп.

Түүтэ-оҥо үчүгэй тиэриллэх уонна торолкой буолу улаатарын наадатыгар оҕо саһылы пуорманы таһынан ыга уонна ордорор тыҥ аһатыллыа суохтаах. Күҥүнкү түүлэһиннин, кыһыҥны түүтэ ситиитин сарала атырдьах, балаҕан ыйларытар тото-хана аһатыллыахтаах. Олоруллар оттуларын түүтэ үүнэр кэмнэриэ кинилэри этиэн, балыгынан хааччыйары умнуохха.

Саһыл биологическай оттунан сайдыытын кэмнэриэ рационга булгуччулаах эбилик биһиэхтэ-эмиэ «В» витаминнаах элбэх доруоһалаах туттуллар. Эбэтэр хипэн аһыытын доруоһатын 100 граммыгар 500 грамм мэйэкка бурдугу сылаас ууга суурайан, онно 3—4 чаас устата итин сиргэ туруоҕан кипяьиэрэн баран, оргутан сиэтиллиэхтээх. Сайдыын күөх үүнэйдэрин биир саһылга 30—35 грамм бэриллэр.

Кырымахтаах хара саһыл аһылыкка наадыйыыта ыммыыга улаатар. Онон күҥүнгү, кыһыҥны ыйларга корулуубут аһылык 700—800 калорийдаах буолуохтаах. Маанна биирдии саһыл ратчата эмиэ учуоттанныахтаах.

Хаһаайыстыбалар зооветеринарнай үлэһиттэрэ саһыл ыытаччыларга саһылы ханнык ыйга хайдах аһатар-сиэтэр түһуман сүбэлэри мэлдьитин биэриэх тустаахтар. Нуорма быһыытынан гууккатаабы рациону оҕоҕор уонна оҥу халбаҥнаабакка туһаары ситиһэр эбэтэриэстээхтэр.

Д. ЯКОВЛЕВ,
райпо совхозтуоннаҕа отдельын булду тэрийээччитэ.

ТИРИИ ХААЧЫСТЫБАТЫГАР —БОЛҢОМТОНУ

Промышленноска тирии соҕотуоҥкатын суолтата улахан.

Кэлин сыллаарга биҥиги орос йуоммут тириини соҕотуоҥкалаах ыҥырга бириллибит былаана толорбат буолла. Оҕо бириҥиннэ биир—хаҺаайыстыбалар олоруллубут суоҺу тириитин туттаран иҥэттэр, тирии көрүү-харайыы чалтаҕбуттан үгүстүк буорту буолар.

Ахсыт оттуҥар хаҺаайыстыбалар уонна бириҥнилэрэ ыаллар туттарар тириилэрин хаачыстыбата быстар мөлтөх этэ. Оҕо турдук, албах хаамнаах, түү оттуҥар сыыстахх, оҥ оттуҥар субалаах, сыалаах, түүрэ хатарыллыбыт, тоҥоруллубут буолара. Оҕо барыта тирии хаачыстыбатын иҥэттэр.

Тириини стандарт быҺыытыран баланнаан туттарыллыахтаах. Сыатын, субатын ыраастаныллар, туустаан баран хатарыллар эбэтэр инчэҕэйдии түүнаан баран, туйа ингитин кэнэ бакыаттаан ыҥыллыахтаах.

ХаптаҺынынан кэтит тына стеллаж эҥиҺуллар, үрдүҥэр туйу кутан тарбахылаар уонна тириини түү оттун аллараа диэки туган тэнниччи тардан уурулар, бастакы тириини туйаан баран иккис тириини уонна онуок салгыы атын тириилэри уурулар.

Туустаммыт бодоҥ тириилэри 7 хонуктан, кыралаары 4 хонуктан итэҕэйэ суох кэмэ сытыарыллыахтаах. Стеллажтан ылан кыратык туйаан баран бакыат эҥиҺуллар. Тирии стандарт быҺыытынан үс группаҕа арааран: бодоҥ тирии группатыгар тириилэр—бодоҥ ыраах суоҺу, сылгы уонна тайах тириилэрэ, кыра группаҕа—ньирэй тириитэ уонна 10 килограмма диэри ыйааҺыннаах борооҥ, тыҺаҕас, 5 килограмма диэри ыйааҺыннаах үөаҥа тириилэрэ, тиҺэх үөүс группаҕа 750 граммтан үрдүкү сибиньиэ тириитэ киирэллэр.

Барыа хаҺаайыстыбаларга тириини уурарга эмиэ сарайдар эҥиҺуллуохтаахтар. Тириини кутуйах сиэбэтин иилдьитиэр нафталиныынан дезинфекциилиэхтэр. Тирии сыаната хаачыстыбатыттан быҺаарыллар. Быра суоҺу тириитэ бодоҥ ыраах суоҺу тириитиэҕэр ыарахан сыаҥаҕа турар.

ХаҺаайыстыбалар тириини таҕастыыр үлэҺиттэрэ тирии хаачыстыбатыгар болҕомтолоруу уураллара эрэйиллэр.

Д. ЯКОВЛЕВ.

А. Барбюс

Бүгүн Франция биллиилээх суруйааччыта уонна общественнай деятеле Анри Барбюс (1873—1935) төрөөбүтэ 100 сылын туолла. Суруйааччы революционнай көрүүлэрэ ааҥ дойду бастаны сарпыгын уотун ортотугар уонна Улуу Октябрьскай социалистическай революция сабыдыалынан быспыттара-хаппыттара.

В. И. Ленин Барбюс «Уот» уонна «Дьаҥкэ» диэн романнарын күүстэрин уонна элэккэ дьиҥ баар кырдьыктарын үрдүктүк сыаналыыра. 1928 сыллаахха суруйааччы «БыҺыыланнар» («кырдьыктаах сэҺэннэр») диэн новелларын хомуурунньугун бөчөҥөттөрүннэ. Кини «ворго буржуазнай общество сиэрэ суох быҺыыларын сэмэлэбит».

Анри Барбюс Советскай дойду истиҥ сүрэхтиттэн бэриниилээх доҕоро этэ. Кини Советскай Россияны утары интервенцияны эхтэтөрү Ѳдьуйар хамсааҺынна активнайдык кыттыбыта. Москваҕа буолбут Советскай Союз доҕотторун Конгресстарыгар сылдьыбыта. Суруйааччы Арааа дойдулар рабочайдарыгар ССРС-ка социалистическай бүтүү ситиҺиилэрин туһунан билиҺиннэрэргэ эйэҕэр өгөрбүта.

Барбюс эйэни комускээҺиитэ, фашизмы уонна сэриини утары народнай фронт күүстэрин түмүүгэ улахан үлэни ыыппыта.

ССТА фотохрониката

Уҥаайбаҕа хортуоппуйу олордуу

Биҥиги оройуоммутугар хортуоппуйу түүннэриннэн 32 сыл устата утуйан хаастыбыт дьарыктаммыт Чакыр олохтоорго Д. А. Васильев ити сыллаарга гектартан ортотунан 66-лыы центнер үүнүүнү ылбыта. Саламай мунутаан биир сыл гектар ахсыттан 127,8 центнери хомуйбуттаах. Итиннэ биҥиги бураан усулуобуйалаах сирбитигэр уу кутуута да суох, көрүүнү-харайыыны туһсаран хортуоппуй туруктаах үүнүүтүн ылар кыахтар баалларын көрдөрбүтэ. Оттон уулу ардахтаан куттардахха, органическай уонна минеральный тоҥурдуулары күүскэ туһаннахха, хайдах дьылыттан тутулуга суох, хортуоппуйу олгомнук үүнэрдиэххэ сөп.

Хортуоппуйу олордоро хаҺыытан куттала суох буоллуун диэн үрдүк, ардах, хаар уулара уйуннук чалбах буолан олохсуйбат, күн сырдыга ханан даҕаны кулуктаммат уонна сөбүлэр харанга өгөөх кырыс буордаах сири булуохха наада. БүҺүнүн, хортуоппуйу хаастыт, луункалар онуоларын таҥнаан бэриилэр уонна тимир күрдьэҕинэн буорун тиэрэ быраҺаккаа, диринньик бүтэйдии кобутуллар.

Саас уҥаайба кыараас сирин «Беларусь» трактор үс корпустаах иилиллэр булууктарынан хорутуллар. Таарыччы тарбата кутуллубут сибиэйэй ноҕуому комноруллар. Трактор ыйаан киирбэт, урукку туһаныллар сиргэ, буорун тиэрэ эрэгтэн быраҺаккаа, тимир күрдьэҕи 20—25 сантиметр диринньиахтык батары уктэан бүтэйдии кобутан, үөһэ оттун битарыатан сиэтии саатарыллар. Саҥа сири кырсыа 20—25 сантиметр диринньиэхтик тиэрэ хоруттарыллар, кырсыа уонна буорун хичэйэн бытарытыллар.

Кыраада оторон, луунка хаҺан хортуоппуйу олордууттан аккаастаныахха. Итинник ыыма сир сиэтэн олус көтүтэр.

Биҥиги оройуоммут усулуобуйатыгар үүнэрэргэ сөптөөх сортарынан «ранняя розаны», «сеҕеренинэ» уонна «енисей» буоллаллар. Итиннэ икки хаҥнакка олгом үүнүүлэахтэр. Ол эрээри үйүнүк харайыыта туулуурдарынан уонна ыҥыллык буоллар хаачыстыбаларынан «ранняя розаҕа» тиҥиллиэхтэр.

СПЕЦИАЛИСТ СҮБЭТЭ:

Сиэмэ хортуоппуй орто кэмэҥэ куурусса сыныытын сөп буолуохтаах. Олус бытархай сиэмэ тоҥуоҕа ааҥнах уонна кыра буолар. Бодоҥ хортуоппуйу иккиҥ, үс хардахтардаах буоларын курдук быспалыахха наада. Олордуллар ааҕаттаан 70 сантиметр арыттаах буолуохтаах. Оттон 30-туу ем быысаҺыннаах иккилии хортуоппуйу туһаналлар.

Буоруо тимирдии тиэрэ ньуол дылга 8 см, оттон хурааи дылга 10—12 см буолар. Олордуулуу сир 10 см диринньиэ 6—7 кыраадыс сыыйдаҕына мытыллар. Дыл эрдэлээтэҕинэ, холобур, быйыл, бу ыйы 20—22 күннэриттэн саҕалыахха сөп. Оттон саас кэлиитэ хойутаабыт буоллаҕына, ыам ыйын 25—28 күннэриттэн.

Тиэмэр күрдьэриннэн буоруу түөрэн өгдөччү баспыттан уоскээбит луункаҕа сонно тута органическай-минеральнай уоҕурдуу булкаҺыгын уонна уулу кутуллар. Иккилии хортуоппуйу олордон баран буоруон тоттоҕоруу кутуллар уонна атырыынан ыгтаан чинэтиллэр.

Органическай-минеральнай уоҕурдуу состава маннык: биир биидэрэ күр киигэ 20—25 грамм суперфосфаты, 10—15 грамм аммиачнай селитраны, 5—10 грамм хлористай калийы булкуйуллар. Итинник булкаҺыгы 5—6 луунньаҕа тиэтэн кутуллар. Минеральнай уоҕурдуу суох буоллаҕына биир биидэрэ күн киигэ 50—60 грамм обох күлэ булкуйуллар. Маннык эрдэттэн эйэҕэн баламнаан кэбиҺиллэр.

Хортуоппуй сиригэр сиити күҺүнүгүттэн уонна кыҺын мунньуну, саас мунутуурдук хаачыстааҺыны тутуҺуллуохтаах. Олордуох иннинэ уонна кэннинэ даҕаны хортуоппуй сиригэ коҥо, ханнык да кирааданнарга итиннэ арыстара суох буолуохтаах.

В. ЕРМОЛАЕВ,
агроном.

ГТО НУОРМАТЫН ТУТТАРЫЫ

Чурапчы арыс кылаастаах оскуолатын үөрэнээччилэрэ сайыҥгы көрүҥнэргэ—сүүрүүгэ, маҥчыгы бырааҥыыга, тардыныыга уонна гимнастическай ыскамыайкаттан аннынныыга—ГТО нуормаларын туттардылар. Онно 200-кэ ааҕа кыттыыны ылла. Парадка оскуола директора Г. Г. Кардашевскай сайыҥгы спортивнай сезон аҺыллыбытын этэн турар, ГТО саҥа нуормаларын ситиҺиннэрэхтик туттаралларыгар баҕарарын биллэрдэ. КүрэхтэҺиини оскуола бастыҥ спортсменнара, комсомолцтара баҺылаан-коҺуулаан ыыттылар, онон биирдии биир көрүҥ үтүү-сүбүү тохтоло суох ыытылынна.

КүрэхтэҺиини кыра кылаас үөрэнээччилэрэ 30 м. сүүрүүнэн саҕалыыллар. Сотору буоллаг—«мин нэҺиилэ туттардым», «мин кыҺыл комускэ сүүрдүм» диэччилэр элбэх иҺэллэр. Биирдиилээн үчүгэй түмүгү комсомольскай тэрилтэ секретара Надя Петрова сүүрүүгэ, оройуон чэмчэки атлетикаҕа чемпиона Дима Павлов эмиэ сүүрүүгэ бастыҥ түмүгү көрдөрбүттэр, оттон VI кылаас үөрэнээччитэ Петя Никитин барытын «кыҺыл комуска» туттарталлар хабиҺар, кини 30 м. сири 4,9 сек. кэлэр, маҥчыгы 50 м. ыраахха бырааҥар уонна 15 төгүл тардынар.

VII кылаас үөрэнээччитэ Гоша Башарин 17 төгүл тардынан рекорду олохтуур, Аля Иохтунская (VII кылаас) 30 төгүл ыскамыайкаттан аннынар. Тома Старостина маҥчыгы 41 м. ыраахха бырааҥан үгүс уолаттары кэннигэр хаалларталаата. Сүүрүүгэ 38, маҥчыгы бырааҥыыга 51, тардыныыга уонна ыскамыайкаттан аннынныыга 95 үөрэнээччи, «кыҺыл комуска» туттардылар.

Уопсай түмүккэ V «б» кылаастар, иккиэн VII «а», үһүөн VII «б» кылаастар таҕыстылар.

П. БАРАХСАНОВ,
оскуола физрога.

УОТТАН СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУҢ!

Былырыын сайын Сылаанга иккиҥ төгүл орт баран эрэрин тохтоппуттара. Бурыйдаахтар тута костуубуттэрэ. Бастакыта—иккиҥ бөлчүт уолаттар бөппуруоскэлэрин тумугун умуулаар бакка быраҺыттарыттан, иккиҥэ—урдук үөрэхкэ киирэр баламнэнник курсугар үөрэнэр үс оҕо луунтуу сылдьан оттубут уоттарыттан барбыт. Ити оҕолор уоннуу солкуобайынан ыстараалтанмыттара. Оттон онус ыыпаска үөрэнэр түөрт ыыс лэҥхаҕа уот оттон ыыппыт ортоҕо улахан ороскуоту таҺаарыан отделение уонна нэҺилиэк салаталара тэрэҺиннин ньыйан, нэҺилиэннэ активнайдык ыыттан, ыраатыннарбанна умуруорбуттара. Кыргыттар 10-нуу солкуобайынан ыстараалтаммыттарын таҺынан тахсыбыт хоромньуну телеебуттэрэ.

Кэстөрүн курдук, ерт бултуу, луунтуу, күүлэйдии, хаҥууга, тыаҕа үлэлии сылдьар бириҥнилээн дьон сэрэҕэ суохтарыттан барар. Кинилэр итиннэ Ийэ дойдуга да, тус бэйэлэригэр да улахан ороскуоту таҺаарыахтарын сөп.

Синоптиктар быйыл сайын кураан күннэр-дьылдар буолуохтара диэн сабаҕалыыллар. Сир-уот билиҥиитэн да куурда. Иҥ барыта ортен ураты сэрэхтээх буолары эрэйэр. Ол иҺин райсовет исполкома быйыл оройуонга ХААР ХАРААРЫАҒЫТТАН КҮҺҮН БАСТАКЫ ХААР ТҮҺҮӨР ДИЭРИ КЭМИ УОТ БАРАР КУТТАЛЛААХ КЭМИНЭН биллэрдэ.

Онон сибээстээн нэҺилиэктэр Советтара хас бөҺүөлэк аайы добровольнай баҺаарынай дружиналары, баҺаарынай тройкалары тэрийтэлиэхтээхтэр. Оорго сайын бөҺүөлэктэн ыраапат дьоннору сүүмэрдиэххэ наада. Үстүү киҺилээх баҺаарынай тройкалар ерт барар түбэлтэтигэр нэҺилиэннэҺэн уоту умуруоруурга түмэр, туттар сэбинэн, аҺылыгынан хаччыйар эбэҺинэстээхтэр. БөҺүөлэк төҺө улаханыттан кэрэн 10—15 киҺиттэн тэриллэр добровольнай баҺаарынай дружинэ чилизиннэрэ ерт барбытын бипэт, соруттарыыта суох умуллаарар дьаҺалы ылар, уоту ним ыыппытын быҺаараргa комелеҺер сорунтаахтар. Уоту умуллаарар ньымалары быҺаарыы, онно сылдьыбыт дьон, техника үлэлэрин таабылын өгөрүү—лесхоз үлэҺиттэрин эбэҺинэстэрэ.

ГРАЖДАННАР! УОТТАН СЭРЭҒИ КҮҮҺҮРДҮҢ!

С. ФЕДОРОВ,
техник-лесничий.

Редакторы солбуйаччы А. Г. ТУРАНТАЕВ.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—9-13-95, редакторы солбуйаччы, эпписэтэлэр секретарь—9-14-95, отделлар—9-14-95, уопсай—9-15-05.

«Саҥа олох» («Новая жизнь»)—орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета депутатов трудящихся Якутской АССР

САКААҺЫН №-рэ 59. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ. с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 12. Тираж 2661.